

**MAATALOUSMAISEMIEN HOIDON TALOUDELLINEN VAIKUTUS
TILAN TOIMINTAAN AB-ALUEELLA**

Ammattikorkeakoulututkinnon opinnäytetyö

Mustiala, maaseutuelinkeinojen koulutus

Syksy, 2019

Konsta Heikkilä

Maaseutuelinkeinojen koulutus

Mustiala

Tekijä	Konsta Heikkilä	Vuosi 2019
Työn nimi	Maaseutumaisemien hoidon taloudellinen vaikutus tilan toimintaan AB-alueella	
Työn ohjaaja/t	Annika Michelson	

TIIVISTELMÄ

Ympäristön monimuotoisuuden merkitys korostuu, sillä uhanalaisia eliö- ja kasvilajeja kuolee kiihtyvällä tahdilla sukupuuttoon. Perinnebiotoopit on luokiteltu Suomessa erittäin uhanalaisiin, tai äärimmäisen uhanalaisiin alueisiin. Niiden hoitaminen on erittäin tärkeää luonnon monimuotoisuuden säilyttämisen kannalta, sillä monet harvinaiset eliöt ja kasvit ovat sopeutuneet ainoastaan perinnebiotoopeilla vallitseviin ympäristöolosuhteisiin. Opinnäytetyöni pääasiallinen teema keskittyy perinnebiotooppien taloudelliseen vaikutukseen tilan toiminnassa. Tilat, joilla on vain muutamien hehtaarien perinnebiotooppialoja, pitävät niiden hoitamista työläänä ja jopa kannattamattomana. Suurempia perinnebiotooppialueita hallinnoivat tilat pitävät alueista saatavia tukia merkittävänä, joskin he myöntävät, että perinnebiotooppien hoitaminen on työlästä ja aikaa vievää. Kiinnostuin perinnebiotoopeista ollessani erikoistumisharjoittelussa luomutilalla, jolla oli tehty sopimuksia suurista, valtakunnallisesti arvokkaista perinnebiotooppialueista. Kyseisellä tilalla perinnebiotoopeista saatavat tuet olivat merkittävänä osana tilan taloudessa. Alkuperäisrotujen kasvattaminen, sekä niiden hyödyntäminen perinnebiotooppien hoidossa maksimoivat tilan saaman taloudellisen hyödyn. Kyselytutkimuksen tulosten pohjalta voidaan todeta, että perinnemaisemia hoitavat tilat pitävät hoitamisesta saatavia tukia pääsääntöisesti liian matalina, sillä alueiden hoitamiseen ja ylläpitoon menee paljon aikaa ja rahaa. Pienien ja hankalamaastoisten perinnebiotooppialueiden hoitaminen on taloudellisesti kannattamatonta, mutta suurin osa tiloista pitää alueiden hoitamisesta saatavia ympäristötekijöitä tärkeämpinä kuin taloudellista tulosta.

Avainsanat Perinnebiotooppi, maataloustuet, luonnon monimuotoisuus, ympäristönhoitosopimus

Sivut 35 sivua, joista liitteitä 5 sivua

Degree Programme in Agricultural and Rural Industries
Mustiala

Author	Konsta Heikkilä	Year 2019
Subject	Economical influence of treatment in agricultural landscapes within the farms at AB-area	
Supervisors	Annika Michelson	

ABSTRACT

The traditional biotopes in Finland are classified as highly and extremely endangered areas. It is very important to manage traditional biotopes in order to maintain the diversity of nature. Several rare organisms and plants live only in the habitat that traditional biotopes offers. This thesis studies the economic impact that the management of traditional biotopes has on farms. Farms with only few hectares of traditional biotopes think that maintaining the biotopes is highly laborious and economically unprofitable. Farms that are managing larger areas of traditional biotopes think that the supports they are getting from the maintaining of the biotopes has economical meaning for the farm business but they also admit that managing the biotopes is highly laborious and time consuming. Especially farms that manage large amounts of biotopes, have also lots of natural pastures which also have huge economical influences for the income of the farming. Diversity of the environment is constantly highlighted because several endangered animals and plants are becoming extinct faster than ever before. The right kind of management of biotopes is an important environmental achievement. My interest for traditional biotopes began in summer 2018 when I did my specialization training at a farm that had large areas of traditional biotopes. On this farm, the supports they get from managing the biotopes, had a significant influence on the economy of the farm. The traditional biotopes were grazed with native Finnish cattle and this maximized the economic benefit as the farm got subsidies for both managing the traditional biotope and for keeping the native cattle. In this thesis a survey was carried out and according to the results most farmers think that the support they get for managing biotopes is too low. It can be stated that most of the farms think that the supports they get from treating biotopes, seems to be too low. Managing the biotope areas seems usually to be highly laborious, expensive and time consuming. The management of small and difficult to managed biotopes seems to be unprofitable but most farms say that the environmental benefits are more important than the financial income.

Keywords The traditional biotope, agricultural subsidies, diversity of nature, environmental management agreement

Pages 35 pages including appendices 5 pages

SISÄLLYS

1	JOHDANTO.....	1
2	KÄSITTEIDEN MÄÄRITTELY	2
2.1	Perinnebiotooppi	2
2.2	Luonnonlaidun	2
2.3	Reunavyöhyke	2
2.4	Hoitosuunnitelma.....	3
2.5	Ympäristösopimus.....	3
3	TUET YMPÄRISTÖSOPIMUKSISSA	3
3.1	Perinnebiotooppien tuet.....	4
3.2	Luonnonlaitumien tuet	4
3.3	Muut ympäristösopimuksen tuet	5
4	AB-ALUEIDEN PERINNEMAISEMAT	6
4.1	AB-tukialue	6
4.2	Uusimaa.....	7
4.3	Varsinais-Suomi.....	7
4.4	Satakunta.....	8
4.5	Pirkanmaa.....	8
4.6	Päijät-Häme	9
4.7	Kanta-Häme.....	9
4.8	Kymenlaakso	10
5	KYSELYTYTKIMUS.....	10
6	TULOSTEN ANALYSOINTI	12
6.1	Tilallisten perustietoja.....	12
6.2	Tilojen tuotantosuuntia.....	12
6.3	Perinnemaisemien pinta-alat tilakohtaisesti	13
6.4	Tilakoko	14
6.5	Perinnebiotooppialueilla laiduntavien eläinten lukumäärä	15
6.6	Eri tekijöiden tärkeys perinnemaiseman hoidossa	15
6.7	Sopimusalojen lisääminen.....	16
6.8	Syyt perinnebiotooppialueiden hoitoon ryhtymiselle	17
7	PERINNEMAISEMIEN HOIDON VAIKUTUS TILAN TALOUTEEN	17
7.1	Tuet	18
7.2	Saatavien tukien ja perinnemaisemien hoitoon liittyvien kulujen suhde.....	18
7.3	Perinnemaisemien hoitamiseen liittyviä tulevaisuudennäkymiä talouden kannalta.....	19
8	JOHTOPÄÄTÖKSET	19
	LÄHTEET	22

Liitteet

Liite 1 Kyselytutkimus

1 JOHDANTO

Ympäristöhoitosopimukset ovat keino ylläpitää harvinaisia, aikoinaan viljelykierrossa olleita alueita. Sopimuksilla pyritään varmistamaan maatalousluonnon monipuolisuuden säilyttäminen ja lajikas ympäristö niin kasvien, eläinten kuin hyönteistenkin osalta. Ympäristöhoitosopimukset käsittävät maatalousluonnon monimuotoisuuden ylläpitämisen ja maise-manhoidon. Maatalousluonnon monimuotoisuuden ja ylläpidon käsittävä sopimus oikeuttaa 450:n euron hehtaarikohtaiseen tukeen vuodessa ja perinnebiotooppisopimukset oikeuttavat 600:n euron hehtaarikohtaiseen tukeen vuodessa. Perinnebiotooppien korotettu tuki perustuu perinnebiotoopeiksi luokiteltavien alueiden harvinaisuuteen Suomessa ja niitä pidetään maatalousluonnon monipuolisuuden ylläpitämisen kannalta erittäin tärkeinä.

Ympäristösopimuksen tuet koostuvat EU:n ja kansallisten tukien rahoista. Tuista noin 60 % maksetaan kansallisena tukena ja 40 % EU:n myöntämänä tukena. Vuonna 2015 alkanut uusi sopimuskausi on parantanut ympäristösopimusten asemaa maatalouspolitiikassa. Maatalousmaisemien hoidon tavoitteellisuus ja edellytykset ovat selkiytyneet, mikä on helpottanut tukien kohdistamista merkittäville Natura- ja perinnebiotooppialueille. Uuden sopimuskauden alkaminen muuttaa väistämättä koko maataloustukijärjestelmää, minkä seurauksena myös suurin osa vanhoista ympäristösopimuksista jouduttiin uusimaan. Sama tulee todennäköisesti tapahtumaan myös tulevalla sopimuskaudella. Myös tulevan sopimuskauden tukityyppien ehdot tiukkenevat, mikä kuormittaa niin viljelijää kuin sopimusten suunnittelijoitakin. Ympäristösopimusten kannalta merkittävä tekijä on ilmastomuutos, jonka merkitys korostaa tulevan sopimuskauden sopimuksia.

Iso-Britannian eroaminen EU:sta saa aikaan suuren loven myös EU:n maataloustukiin kohdistetuissa rahastoissa. Tukia joudutaan väistämättä leikkaamaan ja alustavia tukileikkauksia suomalaisille tiloille ovat mm. suoja-vyöhykkeiden sekä sika- ja siipikarjatalouden eläinyksikkökohtaiset tuet. Ympäristösopimusten jatkuminen on äärimmäisen tärkeää maatalousluonnon monimuotoisuuden säilymisen kannalta, eikä ympäristösopimusten oikeuttamiin tukiin ole tulossa juurikaan muutoksia. Ilmastomuutos ja luonnon monimuotoisuus ovat nousemassa merkittäviksi tekijöiksi EU:ssa. Tämä tietenkin korostaa ympäristösopimusten merkitystä, eikä siihen kohdistettuihin tukiin täten välttämättä kohdistu leikkauksia, vaan leikkaukset kohdistuvat maataloustuissa muualle kuin ympäristösopimuksiin. Kansallisella tasolla rajoitettu vuosittainen ympäristösopimukseen tarkoitettu tukibudjetti on jo viety äärimilleen, mikä on osaltaan johtanut siihen, ettei uusia ympäristösopimuksia ole mahdollista tehdä vuonna 2019.

2 KÄSITTEIDEN MÄÄRITTELY

Tässä luvussa käsitellään opinnäytetyön kannalta keskeisimmät käsitteet, joihin lukeutuvat perinnebiotooppi, luonnonlaidun, reunavyöhyke, hoitosuunnitelma ja ympäristösopimus.

2.1 Perinnebiotooppi

Perinnebiotoopeilla tarkoitetaan luontotyyppisiä, jotka ovat muovautuneet perinteisten elinkeino- ja maankäyttötapojen seurauksena. Perinnebiotooppialueilla on havaittavissa jälkiä erinäisestä maankäytöstä esimerkiksi viljelyssä ja rakentamisessa. Maankäyttö näkyy esimerkiksi laidunnuksen ja niiton aikaansaamana lajiston monipuolisuutena ja esimerkiksi kasvilajisto saattaa olla hyvinkin runsas. Myös laidunnusalueet ovat aikojen saatossa muovautuneet ainutlaatuisiksi elinympäristöiksi. Perinnebiotooppien alat ovat Suomessa vähentyneet jopa 90 % 1960-luvulta lähtien. Syynä alojen rajuun vähenemiseen on yksinkertaisesti ollut maatalouden tehostuminen koneellistumisen lisääntyessä. Koneellistuminen on vaatinut alueiden yhtenäistämistä ja selkiyttämistä, joka osaltaan johti perinnebiotoopeiksi lueteltavien alueiden häviämiseen. Perinnebiotooppien merkitystä ekosysteemissä ei osattu arvostaa menneinä vuosikymmeninä. Tämä on johtanut siihen, että erilaiset perinnebiotoopit ovat nykyään äärimmäisen uhanalaisia ja tämän vuoksi lähes järjestään suojeltuja alueita (Lehtomaa, 2018).

2.2 Luonnonlaidun

Luonnonlaitumilla tarkoitetaan peltojen ulkopuolisia alueita, joita käytetään karjan rehuntuotantoon. Luonnonlaidun on yleensä tilan lähiympäristössä oleva luonnonvarainen alue, joka otetaan laidunnuskäyttöön tilan karjalle. Luonnonlaitumien tarkoituksena on monipuolistaa ympäristön kasvi- ja eliölajistoa ja ne ovat siksi erittäin tärkeitä luonnon monimuotoisuudelle. Luonnonlaitumien hoito on käytännössä täysin karjan laidunnuksen varassa, eikä ihmisen toimintaa tule käyttää kuin välttämättömiin toimenpiteisiin, kuten aitausten tekoon (Lehtonen, 2013).

2.3 Reunavyöhyke

Reunavyöhyke on alue, joka sijaitsee pellon ja vesistön, pellon ja tien, tai pellon ja metsän välissä. Käytännössä reunavyöhyke soveltuu laidunnukseen, mutta yleisemmin sitä hoidetaan ihmisvoimin niittämällä ja perkaamalla. Ennen maatalouden koneellistumista reunavyöhykkeillä ollutta kasvustoa korjattiin eläinten rehuksi käsityönä. Reunavyöhykkeiden hoidon

tarkoituksena on lisätä luonnon monimuotoisuutta ja esimerkiksi vyöhykkeillä sijaitsevia harvinaisia kasveja, pensaita ja puita ei pidä tuhota. Pellon ja metsän välisillä reunavyöhykkeillä voidaan tarvittaessa tehdä hakkuita, mutta niiden tulee olla toteutettu luonnon ehdoilla siten, ettei monimuotoisuus kärsi (Metsäkeskus, 2016)

2.4 Hoitosuunnitelma

Ympäristösopimuksen saamisen yksi edellytys on aluekohtaisesti laadittu hoitosuunnitelma, joka käsittää koko sopimusaikana tehtävät aluekohtaiset hoitotoimenpiteet. Suunnitelmassa tulee näkyä mm. hoidettavan alueen koko, sekä se, millä tavalla aluetta ollaan hoitamassa. Alueiden hoitotavat voivat olla erilaisia ja alueita voidaan hoitaa laiduntamalla, niittämällä ja raivaamalla. Laidunnuksessa on tärkeää huomioida sopiva laidunkohtainen paine, sillä liikalaidunnus saattaa haitata merkittävästi alueiden monimuotoisuuden säilymistä. Alueiden niittämisessä tulee huomioida, onko niitettävien alueiden sato kerättävä talteen, vai jätettävä maatumään. Niittämiseen liittyvät hoitosuunnitelmat ovat tapauskohtaisia ja tämä tulee huomioida alueiden hoidossa. Ei-tuotannollista tukea voidaan hakea alueiden aitaukseen ja alkuraivaukseen. Alueella olevien rakennelmien, kuten kiviaitojen ja porttien, hoitamisen lisääminen hoitosuunnitelmaan on suositeltavaa. Alueella sijaitsevat ladot ym. rakennelmat eivät kuulu hoitosuunnitelmaan. Hoitosuunnitelmia laatiessa tulee olla erityisen tarkkana silloin, kun alueella sijaitsee uhanalaisia kasveja tai eliöitä. Natura 2000-alueilla tulee myös olla huolellinen hoitosuunnitelma laatiessa (Ruokavirasto: Hoitosuunnitelma, 2019).

2.5 Ympäristösopimus

Perinnebiotooppien ja luonnonlaitumien tukien hakemisen ehdoton edellytys on hyväksytty ympäristösopimus. Tukikaudella 2014-2020 ympäristösopimuksia on ollut mahdollista tehdä myös kosteikkojen hoitoalueista, kurki-, hanhi- ja joutsenpelloista, sekä alkuperäisrotujen kasvattamisesta. Myös alkuperäiskasveille on ollut mahdollista hakea oma ylläpitosopimus. Uusien sopimusten kohdalla ilmoitetaan vuosikohtaisesti, mitä ympäristösopimuksia voidaan hakea. Rajoitetuilla sopimuksilla varmistetaan Euroopan unionilta saatujen tukien, sekä kansallisten tukien riittävyys uusiin ympäristösopimuksiin. Ympäristösopimuksista saatava tuki vaihtelee 300-600 euroon/ha/ey. Maatalousluonnon- ja maisemanhoitosopimuksien tuki on 450 euroa/ha. Maakunnallisesti ja valtakunnallisesti arvokkaiden perinnebiotooppien tuki maksetaan korotettuna 600 euroa/ha (Ruokavirasto: Ympäristösopimukset, 2019).

3 TUET YMPÄRISTÖSOPIMUKSISSA

Tässä luvussa käsitellään kaikki sopimuskauden 2014-2020 ympäristösopimusten tuet. Opinnäytetyön kannalta tärkeimmät tukiedot kohdistuvat perinnebiotooppien ja luonnonlaitumien tukiin. Muut tuet käsittävät loput sopimuskauden 2014-2020 ympäristösopimusten tuet, joihin lukeutuvat kosteikonhoitosopimusten, kurki-, hanhi- ja joutsenpeltojen, sekä alkupe-
räisrotujen tuet. Ympäristösopimukseen lukeutuu myös alkuperäiskasvien ylläpitosisopimus.

3.1 Perinnebiotooppien tuet

Perinnemaisemiin ryhdyttiin kiinnittämään erityistä huomiota 1980-luvulla, jolloin oli havaittavissa selkeästi se, että perinnebiotoopit olivat uhasa tuhoutua lähes kokonaan maatalouden koneellistumisen aikaansaaman rakennemuutoksen seurauksena. Vuosina 1992-1998 toteutettiin tutkimus niistä perinnemaisemien pinta-aloista, jotka olivat hoidon piirissä. Mukaan laskettiin myös ne alueet, jotka eivät vielä olleet hoidon piirissä. Tuolloin hoidettuja perinnemaisemia oli noin 10000 hehtaaria. Hoitamattomia perinnemaisemia oli tuolloin noin 9000 hehtaaria. Vuosina 2003-2007 tehty inventointi osoitti, että perinnemaisemien hoitoon ryhdyttiin panostamaan kunnolla. Hoidettujen perinnemaisemien pinta-ala oli kasvanut kokonaisuudessaan lähes 30000 hehtaariin. Hoitamattomia perinnemaisemia oli noin 10000 hehtaaria (Luonnontila, 2013). Euroopan Unioniin liittyminen mahdollisti kasvaneet tukimäärät myös perinnemaisemien hoidossa. Vuonna 1992 aloitettu Natura 2000 -hanke oli osaltaan vauhdittamassa etenkin valtakunnallisesti arvokkaiden perinnebiotooppien kunnostamista (Ympäristöministeriö, 2018).

Maa- ja valtakunnallisesti arvokkaista perinnebiotoopeista saatava tuki ympäristönhoitosopimuksessa on 600 euroa/ha. Biotooppien tuki on 450 euroa/ha. Hyväksytyyn sopimuksen edellytyksiä on useita, joista merkittäv-
in on alueittain laadittava hoitosuunnitelma, jossa ilmenee tarkasti, millä tavalla biotooppialueita tullaan hoitamaan. Ympäristösopimusten tukihaku on keväisin viljelijöiden päätukihaun yhteydessä. Määrärahojen riittä-
misen turvaamiseksi ympäristösopimusten määrää rajoitetaan, eikä kaikkia ohjelmakauden ympäristösopimuskohteita ole mahdollista hakea. Virastot ilmoittavat keväisin, mitä sopimuksia on tukihakuvuonna haetta-
vissa. Vuonna 2019 maatalousluonnon monimuotoisuuden ja maiseman-
hoidon tukea on mahdollista hakea, mikäli alueella on tehty ei-tuotannol-
linen investointi, esimerkiksi alueen aitaus tai raivaus, ja se on saatu val-
miiksi viimeistään 1.5.2019 mennessä (ELY-keskus, 2019).

3.2 Luonnonlaitumien tuet

Luonnonlaitumille maksetaan maatalousluonnon monimuotoisuuden ja maisemanhoitosopimusten mukaista tukea 450 euroa/ha (Ruokavirasto: Ympäristösopimukset, 2019). Tuki on sama myös rantaniityillä, biotoo-

peiksi luokiteltavilla metsälaitumilla, sekä reunavyöhykkeillä. Luonnonlaitumien ympäristösopimusta voidaan hakea, mikäli alue erottuu muusta ympäristöstä esimerkiksi luonto- ja maisema-arvojen perusteella. Luonnonlaitumien tulee olla osana maaseutumaisemaa. Nimensä mukaisesti luonnonlaitumia tulee käyttää karjan laitumina ja mahdollisten ihmisen tekemien hoitotoimenpiteiden tulee käydä ilmi aluekohtaisesta hoitosuunnitelmasta. Laidunnuksen tavoitteena on edistää luonnon monimuotoisuutta luonnonlaidunalueilla. Luonnonlaitumille tehdään ympäristösopimus täysin samalla tavalla kuin perinnebiotoopeille ja huolellinen hoitosuunnitelma on välttämätön tuen saamisen edellytys. (Ruokavirasto: Päätukihauun tuet- Ympäristökorvaus 2019, 2019, s.9-10).

3.3 Muut ympäristösopimuksen tuet

Ohjelmakaudella 2014-2020 ympäristösopimuksia on maatalousluonnon monimuotoisuuden ja maiseman hoidon lisäksi voinut hakea kosteikkojen hoitoon, kurki- hanhi- ja joutsenpelloille, sekä alkuperäisrotujen kasvattamiseen. Myös alkuperäiskasveille on voinut hakea ylläpitosopimusta, joka kuuluu osaksi sopimuskauden 2014-2020 ympäristösopimuksia. Kosteikonhoitosopimusten tuki on 450 euroa/ha, kurki- hanhi- ja joutsenpeltojen tuki on 600 euroa/ha. Alkuperäisrotujen kasvatuksessa tuki vaihtelee rotukohtaisesti. Nautaroduille, eli itä-, pohjois- ja länsisuomen karjalle tuki on 530 euroa eläinyksikköä kohden. Suomenhevosille, -lampaille ja -vuoille tukea maksetaan 300 euroa eläinyksikköä kohden. Maatiaiskanoilla ja -kukoilla tuki maksetaan tilakohtaisesti, 300 euroa tilaa kohden (Ruokavirasto: Ympäristösopimukset, 2019).

Kosteikkojen hoitoon voi hakea tukea silloin, kun kosteikon tarkoituksena on estää vesistöihin kohdistuvaa, maatalouden aiheuttamaa ympäristökuormitusta, kosteikko on ollut aikaisemmalla sopimuskaudella mukana erityistukisopimuksessa, sekä alue on mahdollisesti saanut ei-tuotannollisten investointien tukea. Kosteikoilla saa laiduntaa, mikäli siitä ei koidu haittaa ympäristölle, eikä se aiheuta kosteikon eroosiota (Ruokavirasto: Päätukihauun tuet-Ympäristökorvaus: Ympäristösopimukset, 2019, s. 6-8).

Kurki- hanhi- ja joutsenpelloille voidaan hakea tukea silloin, kun kyseinen alue on huomattavan suurelta osin soveltuva jonkin edellä mainitun lintulajin levähdys-, tai pesintäalueeksi ja alueella on havaittu suuria kyseisten lintulajien aiheuttamia tuhoja. Kurki-, hanhi- ja joutsenpelloille haetaan tukea erityisesti sellaisilla alueilla, joilla suuret lintumassat lepäävät ja mahdollisesti myös pesivät vuosittain. Linnut aiheuttavat alueiden viljelyksillä vuosittain huomattavia tuhoja, eivätkä kyseiset alueet sen vuoksi sovellu viljelyyn erityisen hyvin. Yleensä kurki-, hanhi- ja joutsenpeltojen läheisyydessä sijaitsee linnuille muutoinkin soveltuvia elinympäristöjä, kuten kosteikkoja, ja juomapaikkoja. Kurki-, hanhi- ja joutsenpeltojen perustamisessa on huomioitava peruslohkon soveltuminen lintujen käyttöön, ympäristösopimuksessa mainittavien lannoitteiden käytön minimivaatimukset, sekä haitallisten rikkakasvien, kuten hukkakauran torjunta. Sopimusalueen

hoidossa tärkeintä on nurmikasvustojen niittäminen lintujen ruokinnan helpottamiseksi siten, ettei siitä aiheudu haittaa lintujen ja nisäkkäiden poikasille. Niittäminen tulee suorittaa vuosittain 30.8. mennessä (Ruokavirasto: Solmi rauha siivekkäiden kanssa, n.d.).

Sopimuskauden 2014-2020 ympäristösopimukseen lukeutuu myös alkuperäiskasvien ylläpitosopimus. Alkuperäiskasviksi luetellaan vanhat maatiaislajikkeet, sekä vanhat kauppalajikkeet. Vanhoja lajikkeita löytyy nurmi- ja rehukasveista, viljoista, vihanneksista, juurikkaista, siemenperunoista, sekä öljy- ja kuitukasveista. Lajikkeen ylläpitosopimuksesta maksetaan tukea 400 euroa vuodessa yhtä lajiketta kohden, eikä pinta-alan minimivaatimuksia viljelyn suhteen ole. Sopimuksen maksu tulee hakea vuosittain. Alkuperäiskasvin rekisteröinnin jälkeen ylläpitosopimusta haetaan ELY-keskukselta. Sopimuskausi kestää viisi vuotta. Sopimusehtoina ovat alkuperäiskasvin ylläpito, alkuperäiskasvin siementen säilyttäminen kahden vuoden tarpeisiin, ylläpitotoimenpiteiden muistiinpanot, sekä sekoittumisen ja risteytymisen estäminen saman lajin lajikkeiden kanssa. Ylläpidon lisäksi alkuperäiskasvia saa viljellä rehuksi, tai leipäviljäksi (Ruokavirasto: Alkuperäiskasvien ylläpitosopimus turvaa vanhojen lajikkeiden säilymisen, n.d.).

4 AB-ALUEIDEN PERINNEMAISEMAT

Tässä luvussa käsitellään AB-alueen merkittävimmät maatalousluonnon perinnemaisemat maakuntakohtaisesti. Kansallisten perinnebiotooppien inventointi on toteutettu viimeksi vuosina 2003-2007 ja tämän osion tiedot perustuvat tuona aikana tehtyihin inventointeihin. Perinnebiotooppien lukumäärissä on tapahtunut muutoksia myös 2010-luvulla, mutta koska kyseisellä vuosikymmenellä tehtyjä inventointeja ei ole julkaistu, käytetään vuoden 2003-2007 inventoinnin tietoja.

4.1 AB-tukialue

AB-tukialue koostuu kauttaaltaan Etelä-Suomen alueesta. Kahdella tukialueen rajalla sijaitsevalla kunnalla on alueita, jotka kuuluvat C1- ja C2-alueisiin. C1-alueet sijaitsevat Jämsän kunnan alueella ja C2-alueet sijaitsevat Ylöjärven kunnan alueella. AB-alueen rannikolla sijaitsevilla kunnilla on paljon saaristoalueiksi luokiteltavia tukialueita, joita löytyy muun muassa Turusta, Naantalista, Salosta, sekä Porvoosta. Saaristoalueita on myös mantereella niin sanottuina sisäsaaristoalueina. Sisäsaaristoja sijaitsee muun muassa Hämeenlinnassa, Kouvolassa, Lappeenrannassa, Padasjoella ja Sysmässä, eli lähtökohtaisesti suurimpien sisävesien alueilla sijaitsevilla kunnissa. Maakunnittain AB-alueita sijaitsee Uudellamaalla, Varsinais-Suomessa, Ahvenanmaalla, Satakunnassa, Pirkanmaalla, Kymenlaaksossa, Päijät-Hämeessä, Kanta-Hämeessä, Etelä-Savossa, Keski-Suomessa, sekä

Etelä-Karjalassa (Finlex 2015). Keski-Suomen, Etelä-Savon, sekä Etelä-Karjalan maakunnissa on vain yksittäisiä kuntia, jotka kuuluvat AB-alueeseen, joten näissä maakunnissa sijaitsevia perinnebiotooppeja ei tässä luvussa käsitellä.

4.2 Uusimaa

Vuosina 1992-1997 tehdyn inventoinnin perusteella Uudenmaan alueella inventoituja, eli kartoitettuja perinnebiotooppeja oli 1043 hehtaaria ja kohteiden lukumäärä oli 289 kappaletta. Vuosina 2005-2006 hoidon piirissä oli 56 % kokonaispinta-alasta. 44 % alueista ei kuulunut hoidon piiriin. Arvokkaista hoitokohteista 44 kappaletta sijaitsi yksityisillä luonnonsuojelualueilla, valtion omistamilla suojelualueilla, sekä Natura-alueilla. Valtakunnallisesti arvokkaista hoitokohteista kolme neljäsosaa oli hoidon piirissä. Valtakunnallisesti arvokkaita kohteita oli 93 kappaletta. Maakunnallisesti arvokkaista kohteista hoidon piirissä oli hieman yli puolet, 57 % ja paikallisista kohteista hoidossa oli alle puolet, 40 %. Noin 940 hehtaaria oli yksityisomistuksessa, valtio omisti 72 hehtaaria ja kunnat omistivat yhteensä 32 hehtaaria. Omistusjakauma oli pysynyt suhteellisen samana verrattuna vuosien 1992-1997 inventointeihin. Vuonna 2006 erityistukisopimuksia oli tehty 2239 hehtaarin alalle, joista 1308 hehtaaria oli perinnebiotooppien hoitosopimuksia (Suikkari, E. & Hellas, K. 2007).

Suurimmat perinnemaisemakohteet ovat tyypiltään merenrantaniittyjä, tai metsälaitumia, joiden lisäksi inventoitujen alueiden luontotyyppejä olivat kallioketo, keto, niitty, rantaniitty, sekä hakamaat. Uudenmaan alueen erityisvastuutyypit ovat kedot, tuoreet niityt, sekä merenrantaniityt (Kempainen, R. & Lehtomaa, L. 2009).

4.3 Varsinais-Suomi

Vuonna 2006 Varsinais-Suomen alueella perinnebiotooppisopimusten kokonaisala oli 3580 hehtaaria. Perinnemaisemia kokonaisuudessaan oli 7313 hehtaaria ja kohteiden lukumäärä oli 1228 kappaletta. Hoidettuja näistä kohteista oli 704 ja hehtaareina noin 4800. Valtakunnallisesti arvokkaita kohteita oli verrattain vähän, 39 kohdetta, joka on kokonaisuudessaan 1613 hehtaaria. Arvokkaista kohteista hoidossa oli alle puolet, noin 700 hehtaaria. Varsinais-Suomen valtakunnallisesti arvokkaimmat perinnemaisemakohteet sijaitsevat Somerolla ja Korppoossa. Inventoinneissa maakunnallisesti arvokkaita alueita oli kokonaisuudessaan 846 hehtaaria, josta hoidon piirissä oli 524 hehtaaria, eli yli 60 %. Paikallisesti arvokkaita kohteita oli suhteellisesti eniten, 239 kappaletta. Alat ovat tosin melko pieniä, sillä paikallisesti arvokkaista kohteista oli vain 547 hehtaaria, joista hoidon piirissä 322 hehtaaria. Valtion ja metsähallituksen omistuksessa inventoinnista pois jääneitä uudiskohteita oli 26 kappaletta, joiden pinta-ala yhteensä on 257 hehtaaria (Kempainen, R. & Lehtomaa, L. 2008).

Lounais-Suomen erityisvastuulla olevia perinnemaisematyypppejä ovat merenrantaniityt, kedot, tuoreet niityt, nummet, sekä lehdesniityt. Tehtyihin inventointeihin perustuen Varsinais-Suomen yleisin perinnemaisematyyppi oli niitty, jotka jaettiin tuoreisiin ja kosteisiin niittyihin. Yhteispinta-alaa niityille kertyi noin 960 hehtaaria, ja kohteiden kappalemäärä oli 288. Laiduntamalla hoidettiin noin 40 % niityistä, eli 388 hehtaaria. Inventointeihin perustuen suurimmat perinnemaisematyyppit koostuvat niityistä, metsälaitumista ja merenrantaniityistä (Kempainen, R. & Lehtomaa, L. 2008).

4.4 Satakunta

1990-luvulla tehdyn inventoinnin perusteella Satakunnan alueella oli perinnemaisemia 1156, joista hieman yli puolet, noin 660 hehtaaria, oli hoidon piirissä. Alueelliseen hoito-ohjelmaan soveltuvia aloja löytyi noin 2200 hehtaaria, joka sisältää myös metsähallituksen, METSO-inventointien ja Lumo-suunnittelun kohteet, sekä erityistukisopimuskohteet. Kokonaisuudessaan kohteiden määrä oli noin 430, joista hoidon piirissä oli suunnilleen puolet, 215 kohdetta. Kokonaisuudessaan hoidon piirissä olevia alueita oli noin 1660 hehtaaria, eli kokonaisalaan suhteutettuna perinnemaisemia hoidetaan erittäin hyvin valtakunnalliseen tasoon nähden. Vastaavasti maa- ja valtakunnallisesti arvokkaiden kohteiden määrä on matala. Valtakunnallisesti arvokkaita kohteita oli 12, joista hoidon piiriin kuului 7. Maakunnallisesti arvokkaita kohteita oli 61, joista hoidon piirissä oli 32. Paikallisesti arvokkaista kohteista noin puolet eivät kuuluneet hoidon piiriin.

Satakunnan perinnemaisemien erityisvastuualueet koostuvat nummista, lehdesniityistä, kedoista, tuoreista niityistä, sekä merenrantaniityistä. Uhanalaisinta perinnemaisematyyppiä edustavat kalliokedot, joita inventoitiin 31 hehtaaria. Näistä hoidossa oli ainoastaan noin viisi hehtaaria ja hoidettu ala on inventoinnin jälkeen laskenut vain 2-3 hehtaariin. Inventoituja ketoja oli kokonaisuudessaan vielä vähemmän, 28 hehtaaria, mutta hoidossa oli 9 hehtaaria, eli noin kolmannes kedoista (Kempainen, R. & Lehtomaa, L. 2007).

4.5 Pirkanmaa

1990-luvun inventoinneissa Pirkanmaan alueelta löytyi 280 perinnebiotooppikohdetta, joiden yhteenlaskettu pinta-ala oli 816 hehtaaria. Eri-laisten hankkeiden, Lumo-suunnittelun, sekä metsähallituksen ja museoviraston omistamien alueiden ansiosta ala oli kasvanut yhteensä 1626 hehtaariin ja kohteiden lukumäärä oli kokonaisuudessaan 441. Tuolloin oli jo arvioitu, että kaikki mahdolliset perinnebiotoopit eivät olleet ympäristökeskuksen tiedossa, joten määrä oli todennäköisesti nykyistä suurempi. Hoidon piiriin lukeutui 76 %, eli noin 1233 hehtaaria ja ilman hoitoa oli 24 % alueista, eli 393 hehtaaria. 1990-luvulla inventoituja valtakunnallisesti arvokkaita kohteita oli noin 90 hehtaaria ja lähes kaikki alueet ovat hoidon

piirissä, 89 hehtaaria, eli 98 %. Maakunnallisesti arvokkaista kohteista 74 %, eli noin 151 hehtaaria oli hoidon piirissä. Paikallisesti arvokkaista kohteista 56 %, eli 291 hehtaaria oli hoidon piirissä. Alueiden hoitoa on haluttu lisätä erityisesti maakunnallisesti arvokkaissa kohteissa. Inventoiduista kohteista noin viidesosaa hoidetaan ilman erityistukea.

Pirkanmaa on erityisvastuussa tuoreiden niittyjen, järven- ja joenrantaniittyjen, sekä hakojen kuulumisesta perinnebiotooppeihin. Vuonna 2007 tuoreiden niittyjen kokonaispinta-ala oli 158 hehtaaria, joista hoidon piiriin kuului noin puolet, 81 hehtaaria. Järven- ja joenrantaniittyjen kokonaispinta-ala oli 110 hehtaaria, joista hoidossa oli 53 hehtaaria. Haka-alueita oli kokonaisuudessaan 171 hehtaaria, joista hoidon piirissä oli ainoastaan reilu kolmannes, 64 hehtaaria. Erityisvastuualueiden pinta-alat ovat vähentyneet 1990-luvulta hieman, mutta erityisesti alueiden hoitaminen on heikentynyt, sillä 1990-luvulla, kolme neljäsosaa alueista kuului hoidon piiriin (Saksa-Lapikisto, M. Schultz, T. Poutiainen, S & Kangasniemi, P. 2008).

4.6 Päijät-Häme

Päijät-Hämeen inventoitujen perinnebiotooppien kokonaismäärä on 576 hehtaaria ja kohteita on yhteensä 101. Nämä tiedot ovat peräisin 1990-luvun inventoinneista, eli perinnemaisemat myös Päijät-Hämeen alueella ovat pinta-alallisesti kasvaneet. Yleisin perinnebiotooppityyppi on metsälaidun, jonka osuus on 63 %, eli 226 hehtaaria. Toiseksi yleisin on tuore niitty, jota on ollut 96 hehtaaria, eli noin 17 %. Järven- ja joenrantaniittyjä on lähes saman verran. Päijät-Hämeen alueen inventoinneissa ei löydetty tulva-, suo-, tai lehdesniittyjä. Ketojen osuus on vähäinen, vain kahdeksan hehtaaria. Valtakunnallisesti arvokkaita perinnebiotooppeja löytyy suhteellisesti paljon, sillä noin viidennes, 108 hehtaaria on valtakunnallisesti arvokkaita. Maakunnallisesti arvokkaita kohteita oli 276 hehtaaria, eli lähes puolella maakunnan inventoiduista perinnebiotoopeista. Paikallisesti arvokkaita kohteita oli kappalemääräisesti selvästi eniten, 55 kappaletta, joiden yhteispinta-ala oli noin 215 hehtaaria. Arvokkaiden kohteiden pinta-alasta 16 % koostuu rantaniityistä ja noin viidennes kivennäismaaniityistä. Päijät-Hämeen arvokkaimmat ja runsaslukuisimmat perinnebiotoopit löytyvät pohjoisesta Päijät-Hämeestä, Sysmän ja Padasjoen alueilta (Vainio, M., Kekäläinen, H., Alanen, A. & Pykälä, J. 2001).

4.7 Kanta-Häme

Inventointeihin perustuen arvokkaita perinnemaisemia oli Kanta-Hämeessä 501 hehtaaria, joista valtakunnallisesti arvokkaita oli 141 hehtaaria yhdeksässä kohteessa. Valtakunnallisesti arvokkaat alueet ovat Kanta-Hämeessä laajoja. Maakunnallisesti arvokkaita kohteita oli 160 hehtaaria ja paikallisesti arvokkaita oli noin 200 hehtaaria. Yli puolet, 273 hehtaaria Kanta-Hämeen arvokkaista perinnemaisemista ovat luontotyyppiltään metsälaitumia. Seuraavaksi yleisimpiä ovat tuoreet niityt, sekä hakamaat, joita

kumpaakin on noin 70 hehtaarin alueilla. Muita luontotyyppejä on 51 hehtaaria. Järven- ja joenrantaniittyjä on noin 20 hehtaaria. Kanta-Hämeen harvinaisimmat luontotyypit koostuvat kedoista, joita on yhteenlaskettuna 13 hehtaaria. Kanta-Hämeessä yksityisten mailla on 399 hehtaaria perinnebiotoopeista. Valtion mailla sijaitsee 99 hehtaaria perinnemaisemista ja kuntien mailla ainoastaan kolme hehtaaria (Vainio, M., Kekäläinen, H., Alanen, A. & Pykälä, J. 2001).

4.8 Kymenlaakso

Kymenlaakson maakunnassa arvokkaita perinnebiotooppeja on vuonna 1996 valmistuneen inventoinnin perusteella 169 hehtaaria ja kohteiden lukumäärä oli 102 kappaletta. Valtakunnallisesti arvokkaita kohteita oli kuusi kappaletta, joiden yhteenlaskettu pinta-ala oli 29 hehtaaria. Maakunnallisesti arvokkaita kohteita oli 26 kappaletta, joiden yhteenlaskettu pinta-ala oli noin 60 hehtaaria. Paikallisesti arvokkaita kohteita oli pinta-alaan perustuen eniten, 80 hehtaaria ja kohteiden lukumäärä oli 70 kappaletta. Paikallisesti arvokkaat kohteet ovat siis olleet hyvin pieniä, keskimäärin hehtaarin kokoisia alueita. Valtion luonnonsuojelualueilla perinnebiotooppeja oli kolmella hehtaarilla ja suojeluohjelmiin kuuluvilla alueilla 22 hehtaarilla. Yksityisten mailla oli 156 hehtaaria perinnebiotooppeja. Kuntien mailla oli yhdeksän hehtaaria ja valtion mailla neljä hehtaaria perinnebiotooppeja. Kymenlaaksossa sijaitsevien perinnebiotooppien luontotyypit ovat jakautuneet varsin tasaisesti erilaisiin luontotyyppihin. Yleisin luontotyyppi on metsälaidun, jota on inventointien pohjalta havainnoitu 30 hehtaaria. Myös merenrantaniityt, tuoreet niityt ja haka-alueet ovat yleisiä, sillä jokaista mainittua luontotyyppiä on 25-30 hehtaaria. Muiden luontotyyppien osuus on 28 hehtaaria. Kallioketoja ja järven- ja joenrantaniittyjä löytyy kumpaakin noin kymmenkunta hehtaaria. Kedot ja kaskimetsät ovat kymenlaakson alueella harvinaisia, sillä kumpaakin on löydyntä inventoinneissa neljä hehtaaria (Vainio, M., Kekäläinen, H., Alanen, A. & Pykälä, J. 2001).

5 KYSELYTYTKIMUS

Ennen opinnäytetyöprosessiin ryhtymistä oli pitkään harkittava, tulisiko tekemäni opinnäytetyön pohjana olemaan täysin uutta tietoa, vai käytetäänkö jo vanhoja, olemassa olevia tietoja. Lähtökohtana oli halu tuottaa uutta tietoa sellaisesta aiheesta, josta aikaisempia tutkimuksia ei ole tehty. Erikoistumisharjoittelun edetessä kiinnostus perinnemaisemien hoitoa kohtaan kasvoi. Etenkin taloudelliset intressit olivat korkealla. Ensimmäiset ajatukset lopullisen opinnäytetyön aiheesta olivat hahmottuneet. Opinnäytetyöprosessini ensimmäisiä vaiheita olivat alustavan kyselyn laa-

timinen, sekä kyselyn jakamisen suunnittelu. Alustava kysely oli valmis ennen kuin varsinainen opinnäytetyöprosessi alkoi. Kyselyn tavoitteena oli kartoittaa erityisesti arvokkaita perinnemaisemia hallinnoivien tilojen saamien tukien vaikutusta tilan toiminnassa. Kysely oli kohdistettu AB-alueella sijaitseville tiloille, joilla oli voimassa olevia ympäristösopimuksia arvokkaista perinnebiotoopeista.

Kyselytutkimuksen alussa oli selvää, että sopiva kysymysten määrä on noin 15 ja vastauksia oli saatava vähintään 20, jotta kyselyn tulokset olisivat tarpeeksi kattavia. Kysely toteutettiin KyselyNetti.com-sivustolla, joka on sveitsiläinen, kansainvälisesti käytössä oleva tietyin ehdoin ilmainen Internetkyselyiden laatimiseen erikoistunut sivusto. Aikaisempaa kokemusta KyselyNetin käytöstä oli, joten kyselyn laatiminen ja muokkaaminen oli hyvin yksinkertaista. Ennen lopullista julkaisua kyselyyn tuli paljon muutoksia ja kysymyksiä, sekä kysymysten asettelua joutui muuttamaan moneen kertaan. Julkaisusoveltuvuuden varmistamiseksi lähetin kyselyn muutamalle henkilölle, jotka antoivat vielä omat ideansa kyselyyn liittyen.

Kysely julkaistiin 10.3.2019. Kyselyä jaettiin Facebookissa usealla eri foorumilla, mutta foorumien suuresta jäsenmäärästä ja pienestä kohderyhmästä vastauksien määrä ensimmäisellä viikolla jäi vain muutama. Foorumien aktiivisuudesta johtuen sivujen tietosisältö päivittyi tiheään tahtiin, eikä kyselyni kauaakaan ollut jalustalla. Kysely julkaistiin myös tämän opinnäytetyön tilaajan, Varsinais-Suomen perinnemaisemayhdistys ry:n Facebook-sivulla ja sitä kautta vastauksia saatiin kymmenkunta. Kyselyn huonon näkyvyyden vuoksi ryhdyin ottamaan yhteyttä suoraan perinnemaisemia hoitaville tiloille. Yhteydenpito tiloihin tapahtui pääasiassa sähköpostilla, mutta joihinkin tiloihin täytyi ottaa yhteyttä tilan Facebook-sivujen kautta johtuen siitä, että tilojen yhteystietoja ei yksinkertaisesti löytynyt mistään. Enemmistö tiloista, joihin olin yhteydessä, olivat Suomen suurimpia perinnemaisemien hoitoon perehtyneitä tiloja, joilla on hallussaan laajoja perinnebiotooppialueita. Laajimmat perinnebiotooppialueet AB-alueella löytyvät rannikolta. Niin ikään tilat, joilla on hallussaan rannikko-seutujen suuria perinnebiotooppialueita, sijaitsevat rannikolla. Myös sisämaan suurilla tiloilla on tehty ympäristösopimuksia rannikkoalueilla. Suuria perinnebiotooppialueita hoidetaan käytännössä täysin laiduntamalla. Suurilla tiloilla ongelmat johtuivat lähinnä ilkeästä ja ihmisten suvaitsemattomuudesta perinnemaisemien laiduntamista kohtaan. Ilkeältä näkyä erityisesti aitojen rikkomisena, jolloin alueella laiduntavat eläimet pääsevät pahimmassa tapauksessa karkaamaan. Alueiden vahtiminen ja kunnossapito vievät tilallisten mukaan paljon aikaa laidunnuskaudella. Perinnemaisemien hoitamisesta saatavat tuet ovat monella suurella tilalla yksi tärkeimmistä talouteen vaikuttavista tekijöistä. Suurien alueiden laiduntamiseen ja alkuraivaukseen saatava ei-tuotannollinen tuki on myös yksi perinnemaisemien hoidon kulmakivistä taloudellisesta näkökulmasta katsoen.

6 TULOSTEN ANALYSOINTI

Kysely sulkeutui 29.3.2019, johon mennessä kyselyyn oli vastannut 29 henkilöä eri puolilta Etelä-Suomen AB-tukialuetta. Kaikilla kyselyyn vastanneilla oli tehty sopimuksia perinnebiotoopeista. Tässä luvussa analysoidaan kyselyn tuloksia.

6.1 Tilallisten perustietoja

Kyselyyn vastanneiden ikä vaihteli laajasti, sillä vanhin osallistuja oli syntynyt vuonna 1941 ja nuorin vuonna 1999. Enemmistö kyselyyn vastanneista koostui 1970-luvulla syntyneistä, eli keski-ikäisistä henkilöistä. Noin 60 % kyselyyn vastanneista oli miehiä, eli miesten ja naisten jakautumista perinnemaisemien hoidossa voidaan pitää suhteellisen tasaisena. Suurin osa vastanneista pyörittää maatilaa yhdessä puolison kanssa, joten jako on kyselyn tuloksia tasaisempi. Kyselyyn vastanneiden tilat sijaitsevat eri puolilla AB-tukialuetta, mutta suurin osa vastauksista saatiin Varsinais-Suomesta, Hämeestä ja Uudeltamaalta. Myös yksi C1-alueella sijaitseva tila vastasi kyselyyn, sillä kyseessä on yksi rannikkoseudun merkittävistä perinnemaisemien hoitoon erikoistuneista tiloista. Tulokset ovat kyseisen tilan kohdalla vertailukelpoisia, sillä ympäristösopimusten tuet ovat samat koko Suomessa

6.2 Tilojen tuotantosuuntia

Kyselyyn vastanneista tiloista 54 % oli luonnonmukaisessa tuotannossa. Tavanomaista tuotantoa harjoitti 46 % kyselyyn vastanneista tiloista. Tuotantosuunnista yleisin oli nauta. Kyselyyn vastasi myös tiloja, jotka harjoittivat lammastaloutta, sekä kasvinviljelyä. Naudantuotantotiloja oli 19 %, nauta- ja lammastuotantoja harjoittavia tiloja oli 11 % ja nautatiloja, joilla oli myös kasvintuotantoa, oli 22 %. Lammastiloja oli niin ikään 19 %, mutta oli myös lammastiloja, joilla oli myös kasvintuotantoa. Näiden tilojen osuus oli 11 % kyselyyn vastanneista. Myös lammastiloja, joilla oli hevosia, oli vastannut kyselyyn ja heidän osuutensa oli 4 %. Hevostiloja oli 7 % ja kasvintuotantotiloja niin ikään 7 %. Kyselyssä oli yhtenä tuotantosuuntavaihtoehtona myös vuohi, mutta tähän kyselyyn vastanneista kenelläkään ei ollut vuohtia. Tämä ei kuitenkaan tarkoita sitä, etteikö vuohtia käytettäisi etenkin luonnonlaitumien hoitamisessa. Perinnemaisemien hoitoon vuohtet eivät sovellu, sillä ne käytännössä tuhoaisivat alueilla olevan matalan kasvillisuuden, kuten pensaat ja taimivaiheiset puut.

Yhteenvedon voidaan tulkita, että selvällä enemmistösosalla kyselyyn vastanneista tiloista löytyi naudantuotantoa ja joillakin tiloilla toimintaa oli tehostettu kasvinviljelyllä ja/tai lammastuotannolla. Kyselyyn vastanneista

suurin ryhmä koostuu tiloista, joilla on nautoja ja jotka harjoittavat kasvinviljelyä. Lammastiloja, joilla oli pelkästään lammastuotantoa, oli täsmälleen yhtä paljon, kuin tiloja, joilla oli pelkästään nautoja. Kasvinviljelyä harjoittavia lammastiloja oli noin puolet kasvinviljelyä harjoittavien nautatilojen määrästä. Tämä perustuu osittain siihen, että lammastilat eivät tarvitse kovinkaan suuria aloja kasvintuotantoon nautoihin verrattuna. Hevostilallisten osuus oli yllättävänkin alhainen, sillä hevonen soveltuu periaatteessa erinomaisesti myös perinnemaisemien hoitoon. Pelkästään kasvintuotantoa harjoittavien tilojen osuus kyselyyn vastanneista oli myöskin alhainen, johon on useampikin tekijä. Monet kasvintuotantotilat ulkoistavat perinnemaisemien hoidon tiloille, joilla on nautoja tai lampaita. Käytännössä eläimet vuokrataan hoidettaville alueille tiloilta, joilta on mahdollisuus saada alueen laidunnukseen soveltuvia eläimiä. On myös tiloja, joilla perinnemaisemia ei laidunneta lainkaan vaan alueita hoidetaan raivaamalla ja niittämällä tilan omin voimin. Kasvintuotantotilojen alhainen luku tämän kyselyn kohdalla johtuu osittain myös perinnemaisemia hallinnoivien kasvintuotantotilojen alhaisesta aktiivisuudesta. Kasvintuotantotilat pitävät perinnemaisemien hoitamista työläänä, eivätkä alueista saavat tuet riitä edes kulujen kattamiseen. Näin ollen kasvintuotantotilat eivät pidä perinnemaisemien hoitamista taloudellisesti kannattavana.

6.3 Perinnemaisemien pinta-alat tilakohtaisesti

44 %:lla kyselyyn vastanneista oli hallussaan perinnebiotooppeja, joiden pinta-ala oli yli 30 hehtaaria. Suurimmat perinnebiotooppialat olivat 100-130 hehtaaria. Tässä vaiheessa voidaan todeta, että tämän osuuden vastaukset eivät vastaa koko totuutta perinnemaisemien tilakohtaisista pinta-aloista keskimäärin, sillä on todella paljon tiloja, joilla on hallussaan enintään 10:n hehtaarin perinnebiotooppialueita. Tiloja, joilla on hallussaan enintään 15 hehtaaria perinnebiotooppeja, oli 49 %. Alle viiden hehtaarin aloja hallinnoivia tiloja oli 19 %, 6-10:n hehtaarin aloja hallinnoi 15 % ja 11-15:n hehtaarin aloja hallinnoi niin ikään 15 % kyselyyn vastanneista. 15-30:n hehtaarin tiloja hallinnoi selvä vähemmistö. 16-20:n hehtaarin aloja hallinnoi 4 % ja 21-30:n hehtaarin aloja hallinnoi 3 % kyselyyn vastanneista. Hehtaarialojen supistetulla porrastamisella olisi mahdollisesti voitu saada tarkempi tilakohtainen jakauma, mutta toisaalta analysointiin olisi kulunut enemmän aikaa. Tilakohtaisissa perinnebiotooppien pinta-alojen tuloksissa oli havaittavissa, että monilla tiloilla perinnebiotooppeja oli hallussaan 30-50 hehtaaria. Jälkikäteen ajateltuna tämä porrastus olisi kannattanut lisätä kyselyyn. Yli 50:n hehtaarin aloja oli kuitenkin enemmän kuin 30-50:n hehtaarin aloja.

Puolella kyselyyn vastanneista oli hallussaan alle 15 hehtaaria perinnebiotooppeja. Jakauma alle 15:sta hehtaarin aloilla oli tasainen. Noin viidenneksellä kyselyyn vastanneista perinnebiotooppeja oli enintään viisi hehtaaria. 5-15 hehtaarin aloja hallinnoi lähes kolmannes kyselyyn vastanneista.

neista. Yli 30:n hehtaarin tiloja oli 44 %:lla kyselyyn vastanneista. Suurempien tilojen aktiivisuus johtui myöskin siitä, että tilat, joihin itse otin yhteyttä, hallinnoivat pääsääntöisesti yli 30:n hehtaarin perinnebiotooppialoja. Pienemmät tilat olivat vastanneet kyselyyn Facebookin eri sivustoille jaettujen linkkien kautta. Isojen ja pienten tilojen aktiivisuus tekevässäni kyselyssä perustuu juuri siihen, mihin tämä kysely perustuu, eli perinnemaisemien hoidon taloudellisiin vaikutuksiin tilan toiminnassa. Heidän mielipiteensä vaihtelevat suuresti, kuten olettaa voi, sillä pienet tilat eivät pidä perinnemaisemien hoitoa taloudellisesti kovinkaan kannattavana. Suuremmat tilat pitävät perinnemaisemien hoitoa taloudellisesti kannattavana, mutta alueiden hoitamiseen ja hoidon suunnitteluun kuluu paljon aikaa. 15-30:n hehtaarin perinnebiotooppialoja hallinnoivat suhtautuvat alueiden hoidon taloudellisiin vaikutuksiin suhteellisen neutraalisti, eikä heillä todennäköisesti ole kovinkaan vahvoja mielipiteitä perinnemaisemien hoidon taloudellisista vaikutuksista.

6.4 Tilakoko

Tilakohtainen tilakoko vaihteli hyvin suuresti. Kyselyssä kysyttiin metsien ja peltojen kokonaismäärä. Mukaan laskettiin myös mahdolliset vuokraumat. Tähän kysymykseen vastasi 24 kyselyyn vastanneista. Yhdellä tiloista ei ollut lainkaan omaa peltoa tai metsää ja kyseessä oli hevostila, jolla oli hallussaan perinnebiotooppeja. Yhdellä tiloista oli 2 hehtaaria peltoa ja kyseessä oli lammastaloutta harjoittava tila, jolla oli hallussaan perinnebiotooppeja ja luonnonlaitumia. Yli 300:n hehtaarin tiloja oli 21 %:lla tähän kysymykseen vastanneista ja suurimmalla tilalla metsää ja peltoa oli noin 450 hehtaaria. 100-300 hehtaarin tiloja oli 25 %:lla kyselyyn vastanneista. Alle sadan hehtaarin tiloja oli 54 %, eli hieman yli puolet kyselyyn vastanneista.

Yhteenvedona voidaan sanoa, että kyselyyn vastanneista hieman yli puolella on metsää ja peltoa alle 100 hehtaaria ja hieman alle puolella on vähintään 100 hehtaaria metsää ja peltoa. Suomalaisittain todella suuria, yli 300:n hehtaarin tiloja oli viidenneksellä kyselyyn vastanneista. Suurimmat tilat hallinnoivat myös suurimpia perinnemaisema- ja luonnonlaidunalueita. Joillakin suurtiloilla perinnebiotooppialueita on suhteellisen vähän ja perusteluna tähän on maisemanhoitotoiminnan alasajo, sillä alojen hoitaminen on työlästä ja vuosittaiset alueiden tarkastukset ovat tilallisille huomattava rasite. Alle sadan hehtaarin tiloilla perinnebiotooppien ja mahdollisten luonnonlaitumien määrä on tilakokoon nähden yleensä ottaen suhteellisen suuri. 50-100:n hehtaarin tiloilla perinnemaisemien hoitaminen on merkittävä tilan taloudelliseen tulokseen vaikuttava tekijä.

6.5 Perinnebiotooppialueilla laiduntavien eläinten lukumäärä

Perinnemaisemanhoitoalueilla eläinten lukumäärän suhteuttaminen on hankalaa monestakin syystä, sillä esimerkiksi eläinten vuokraaminen muualta ja tilojen keskeinen yhteistyö sekoittavat perinnemaisemien hoidossa käytettävien eläimien lukumäärää hoitokohteittain. Kyselystä saatujen tulosten perusteella perinnemaisemien hoidossa käytetään 3-5 eläintä hehtaaria kohden. Laidunnuspaineen huomioiminen on tärkeää, sillä liikalaidunnuksella eläimet saattavat ”kaluta” alueen täysin siistiksi, mikä ei ole perinnemaiseman hoidon tarkoitus. Liian pieni eläinmäärä puolestaan ei siisti aluetta riittävästi, jolloin riskinä on muun muassa hoidettavien alueiden pusikoituminen hiljalleen vuosien kuluessa. Alhainen laidunnuspaine joudutaan korvaamaan erilaisilla ihmisen suorittamilla hoitotoimenpiteillä, kuten raivaamisella ja lehdestämisellä. Suurimmalla tilalla, jolla on hallussaan 100-130 hehtaaria perinnebiotooppeja, käytetään alueiden hoitamiseen noin 500 nautaa vuodessa. Pelkästään kasvinviljelyä harjoittavat tilat tekevät pääsääntöisesti yhteistyötä lähiseudun eläintilojen kanssa, jotta perinnemaisemien hoitoon on mahdollista saada eläimiä. Tällöin kyseessä on niin sanottu eläinten vuokraaminen alueiden hoitoon. Kasvinviljelytilojen mielestä eläinten vuokraus on pääsääntöisesti suhteellisen vaikean tapa saada perinnemaisemia hoidetuksi, mutta siihen liittyy myös ongelmia, kuten alueilla laiduntavien eläinten sitova seuranta laidunnusajana, sekä juomavesien järjestäminen alueille tarvittaessa.

6.6 Eri tekijöiden tärkeys perinnemaiseman hoidossa

Kyselyssä oli osio, jossa viljelijän piti arvioida perinnemaisemien hoitoon liittyviä keskeisiä tekijöitä, eli tukia, alueiden sijaintia ja ympäristötekijöitä. Luonnollisesti suurin mielenkiinto keskittyy ympäristösopimuksen tukeen, joka maksetaan perinnebiotoopeille korotettuna, 600 euroa hehtaarille. Aivan mille tahansa perinnebiotoopeille korotettua tukea ei makseta, vaan perinnebiotoopin tulee olla maakunnallisesti tai valtakunnallisesti arvokas. 75 % piti perinnemaiseman hoitamisesta saatavia tukia erittäin tärkeinä. Jossakin määrin tärkeinä tukia pitivät 21 % kyselyyn vastanneista ja 4 % eivät pitäneet tukia lainkaan tärkeinä. Ne tilat, jotka eivät pitäneet tukia kovinkaan tärkeinä, painottivat perinnebiotooppien sopivaa sijaintia laidunnuskäytössä, sekä ympäristötekijöitä, joita alueiden hoitamisella saadaan aikaan luonnon monimuotoisuuden hyväksi. Pääsääntöisesti kyseisillä tiloilla alueista saatavilla tuilla on tarkoitus kattaa alueiden hoitamisesta ja kunnostamisesta aiheutuneet kulut.

Alueiden hoitamisesta seuraavia ympäristötekijöitä piti erittäin tärkeänä 83 % vastaajista. 17 % vastaajista piti ympäristötekijöitä jossakin määrin tärkeinä. Perinnemaisemien hoidon tarkoituksena on ylläpitää luonnon monimuotoisuutta, joten on luonnollista, että perinnemaisemia hoitavat

tilat ovat kiinnostuneita luonnosta ja monimuotoisuuden säilymisestä. Perinnemaisemien hoitoa harjoittavat tilat pitävät luonnon monimuotoisuuden säilyttämisen ja kehittämisen eteen tekemäänsä työtä tärkeänä. Monille perinnemaisemia hoitaville luontoarvot ovat niin sanotusti sydämen asia ja heille ympäristöarvot ovat perinnemaisemien hoidon ydin.

Perinnebiotooppien sopivaa sijaintia erittäin tärkeänä piti 67 % vastanneista. Kolmannes piti sijaintia jossakin määrin tärkeänä. Sijaintia erittäin tärkeänä pitävät pääsääntöisesti sellaiset tilat, joilla perinnebiotoopit sijaitsevat tilan läheisyydessä, joten ne sopivat erittäin hyvin tilan eläinten laidunnukseen. Tästä on monia etuja, sillä alueiden ja eläinten seuranta on vaivattomampaa ja vesilogistiikka on yleensä helppo järjestää. Alueiden ja eläinten seuranta rasittaa tilallisia huomattavasti vähemmän kuin niitä, joilla eläimet saattavat olla jopa kymmenien kilometrien päässä tilalta. Kolmannes, joka pitää sijaintia jossain määrin tärkeänä, koostuu lähinnä niistä tilallisista, joiden perinnebiotoopit ovat kauempana tilakeskuksesta. Joillakin sisämaassa karjaa pitävillä tilallisilla saattaa olla hallinnoitavia perinnebiotooppeja rannikkoalueilla, pahimmillaan satojen kilometrien päässä tilalta. Yleensä syy pitkiin välimatkoihin on se, että riittävän suuria hoitoalueita ei yksinkertaisesti ole lähempänä ja vaikka alueita olisi lähempänä, eivät ne esimerkiksi haasteellisen sijainnin tai hankalasti järjestettävän vesilogistiikan vuoksi ole kovinkaan houkuttelevia.

6.7 Sopimusalojen lisääminen

Sopimusalojen lisääminen kiinnosti 79 % kyselyyn vastanneista. Noin viidennes, eli 21 % ei ollut kiinnostunut sopimusalojen lisäämisestä. Kysyin sopimusalojen lisäämisen liittyvistä esteistä ja vastauksia tuli runsaasti. Pääsääntöisinä esteinä mainittiin sopivien alueiden puute, alueiden kaukainen sijainti, puutteellinen eläinmäärä, sekä alueiden lisäämiseen liittyvä suuri työmäärä. Tilojen välisessä yhteistyössä ongelmana on usein se, että tila, joka vuokraa eläimiä toiselta tilalta hallinnoimilleen perinnebiotooppeille, olisi halukas lisäämään sopimusalueita, mutta yhteistyökumppanilla ei ole aikomusta lisätä eläinmäärää, jolloin eläimiä ei saada tarpeeksi uusien alueiden laidunnukseen. Uusien tilojen kanssa yhteistyön aloittaminen on aina riskipeliä, sillä yhteisistä sopimuksista ei välttämättä pidetä kiinni, jolloin uudet sopimusalueet saattavat jäädä hoitamatta. Luotettavuus ja mutkaton yhteistyö on tilojen välisen yhteistyön kulmakivi. Karjaansa vuokraava tila ei välttämättä suostu yhteistyöhön myös siinä pelossa, etteivät perinnemaisemien hoitoon vuokrattavat eläimet kasva tarpeeksi tehokkaasti puutteellisen ruokinnan takia. Etenkin pieniä perinnemaisema-alueita hallinnoivia tiloja askarruttaa toiminnan kannattavuus. He eivät koe kannattavuuden paranevan sopimusaloja lisäämällä, sillä etenkin uusien sopimusalojen alkukunnostus ja alojen aitaus on kallista. Lisäksi pienet, haastavassa ympäristössä, kuten jokirannoilla, sijaitsevat

alueet ovat työläitä hoitaa tulotason nähden. Viranomaistoiminnat Metsähallituksen ja ELY-keskuksen kanssa koetaan joskus hankaliksi ja turhauttaviksi. Metsähallituksen laatimat sopimusehdot ovat sekavat ja hankalasti tulkittavat, lisäksi ELY-keskuksen tulkinnat hoidon suhteen vaihtelevat paljon. Lisäksi tarkastuskäynneillä tarkastajien mielipiteet risteävät toisistaan alueiden hoitoon liittyvissä asioissa. Ne koettelevat tilallisten hermoja.

6.8 Syyt perinnebiotooppialueiden hoitoon ryhtymiselle

Tässä kysymyksessä vastaaja sai valita useamman tekijän sille, miksi perinnebiotooppien hoitamiseen on tilalla ryhdytty. Vastaaja sai mainita myös omia syitä sille, miksi toimintaan on ryhdytty. Alueiden sopiva sijainti laidunnukseen on ollut lähtökohtana monella tilalla siihen, miksi perinnemaisemia on ryhdytty hoitamaan. Myös ympäristötekijät ovat olleet olennainen tekijä. Vastaajista 79 % piti alueiden sopivaa sijaintia tärkeimpänä tekijänä. Ympäristöasioiden kannalla oli 71 % vastaajista. 54% piti tukia tärkeänä motiivina perinnemaisemien hoitoon ryhtymiselle. Myös muita syitä tuli paljon, sillä 50 % oli maininnut myös muita tekijöitä. Monet lisäkenttään vastanneista mainitsivat laidunnusalojen puutteen ja mikäli sopivia perinnemaisema-alueita oli saatavilla, ne pyrittiin ottamaan käyttöön, vaikka ne olisivat kauempana tilasta. Myös naapuriyhteistyö on ollut tärkeä tekijä perinnemaisemien hoitoon ryhtymisessä joissakin tapauksissa. Eräs viljelijä mainitsi myös kosteikkoalueille hyvin soveltuvan rodun ja kosteikkoalueilla olevan runsaan kasvillisuuden olleen syynä ryhtyä perinnemaisemien hoitoon.

Yleensä ottaen perinnemaisemien hoitoon ryhdytään tilakohtaisesti varsin monista syistä. Monella tilalla lähtökohtana perinnemaisemien hoidossa on ollut luonnon monimuotoisuuden ylläpitäminen ja laidunnusalojen lisääminen. Perinnemaisemien hoito soveltuu erinomaisesti sellaisille tiloille, joilla ei ole periaatteena tuottaa lihaa tehokkaasti, vaan rodut ovat sopeutuvaisia myös haastaviin olosuhteisiin. Niin sanotuille tehotuotantotiloille perinnemaisemien hyödyntäminen laidunnuksessa ei vastaa tilan tuotannollisia periaatteita.

7 PERINNEMAISEMIEN HOIDON VAIKUTUS TILAN TALOUTEEN

Tässä luvussa käsitellään perinnemaisemien hoidon vaikutuksia tilan taloudessa. Lähdeaineistona käytetään kyselyn tuloksia, mutta sovelletaan myös muun muassa tilastokeskuksen tilastojulkistuksia.

7.1 Tuet

Kyselyssä oli osio, johon viljelijä sai vapaaehtoisesti mainita perinnemaisemien hoitosopimuskohteista saamansa tuet. Tukien määrä vaihteli tilakohtaisesti muutamasta tuhannesta yli 100 000 euroon. Yli 100 000 euroa tukea saaneet tilat sisälsivät myös alkuperäisrotujen kasvattamisesta saatavat ympäristötuet. Eräällä kyselyyn vastanneella tilalla perinnemaisemien hoitosopimuksia oli tehty noin 140 hehtaarille, joka ainakin periaatteessa tarkoittaa sitä, että tilan saamat tuet sopimuskohteista ovat noin 84000 euroa vuodessa, mikäli kaikki kohteet ovat valtakunnallisesti, tai maakunnallisesti arvokkaita hoitokohteita, eli tuki maksetaan korotettuna 600 euroa hehtaarille. Olennaista onkin huomioda se, että kaikki perinnemaiseman hoitosopimuskohteet eivät ole valtakunnallisesti tai maakunnallisesti arvokkaita. Näissä kohteissa perinnebiotoopeista saatava tuki on maatalousluonnon monimuotoisuuden ja maisemanhoitosopimusten mukaisesti 450 euroa hehtaarille. Suurin osa tukensa ilmoittaneista tiloista sai tuen korotettuna, eli kyseiset tilat hallinnoivat vähintään maakunnallisesti arvokkaita perinnemaisemia.

Pieniä perinnebiotooppialoja hallinnoivat tilat pitävät alueista saatavia tukia erittäin tärkeinä suurelta osin sen vuoksi, että tuilla on mahdollista saada katettua alueiden hoitamiseen menevät kulut. Tilan talouteen saaduilla tuilla ei käytännössä ole juurikaan vaikutusta, vaan tila saa pääasiallisen toimeentulonsa tuotantosunnan muista tekijöistä riippuen. Isomilla tiloilla perinnemaisemista saatujen tukien määrä vaikuttaa jossakin määrin myös tilan talouteen. Suurin osa laajoja perinnemaisema-alueita hoitavista tiloista piti tukia niin ikään erittäin tärkeinä. Tosin muutamalla tilalla perinnebiotooppien soveltuminen laiduntamiseen oli itse alueista saatavia tukia tärkeämpi tekijä. Kyseisille tiloille tuet toimivat hyvänä lisänä tehdylle työlle.

7.2 Saatavien tukien ja perinnemaisemien hoitoon liittyvien kulujen suhde

Suurin osa kyselyyn vastanneista tiloista pitää perinnemaisemien hoitamisesta saatavia tukia riittämättöminä. Tämä johtuu pääsääntöisesti alueiden hoitamiseen liittyvistä kustannuksista, jotka ovat saatuuun tukeen nähden korkeita. Uusien alueiden alkuraivaus ja aitaaminen ovat joidenkin viljelijöiden mielestä käytännössä mahdottomia toimenpiteitä, sillä raivaukseen ja aitaamiseen myönnettävää ei-tuotannollista tukea on ollut todella vaikeaa saada etenkin viime vuosina. Ilman ei-tuotannollista tukea uusia alueita ei kannata edes harkita, sillä kustannukset ovat suhteettoman suuret. Perinnemaisemien hoitaminen sitoo laidunnuskauden aikana paljon viljelijöiden aikaa, mikä osaltaan johtaa siihen, että mahdollisia muita tulonlähteitä ei ole. Perinnemaisemien hoitamisesta viljelijät pyrkivät saamaan palkan tukien avulla, mutta etenkin pienillä, alle kymmenen hehtaarin aloja hallinnoivilla tiloilla saatavat tuet menevät lähes poikkeuksetta alueiden hoitamiseen liittyviin kuluihin, kuten aitausten korjaamiseen,

matkoihin ja vesilogistiikan järjestämiseen. Haastavissa olosuhteissa, kuten jokien rannoilla, sijaitsevat pienet sopimusalueet vievät viljelijöiden mukaan huomattavan paljon aikaa, jolloin alueiden hoitaminen on viljelijöille tappiollista. Suurempia sopimuskohteita hallinnoivat tilat pääsevät parempiin taloudellisiin tuloksiin, mikä perustuu suurelta osin siihen, että hehtaarikohtaisesti laskettavat kustannukset ovat huomattavasti matalammat. Parhaaseen taloudelliseen tulokseen perinnemaisemien hoitamisessa päästään silloin, kun sopimuskohteet sijaitsevat mahdollisimman lähellä tilakeskusta, alueet ovat laajoja ja yhtenäisiä ja laidunnuksessa hyödynnetään alkuperäisrotuja, joista saatavat eläinyksikkökohtaiset tuot ovat merkittäviä.

7.3 Perinnemaisemien hoitamiseen liittyviä tulevaisuudennäkymiä talouden kannalta

Monet kyselyyn vastanneet tilalliset ovat huolissaan sopimusalueiden hoitamisesta saatavien tukien pienenemisestä. Euroopan Unionin myöntämiin maataloustukiin on kohdistettu ja tullaan kohdistamaan leikkauksia, sillä kuten monien muidenkin tukien, myös maataloustukien budjetti on jatkuvasti tiukkenemassa. Vuonna 2021 alkavan uuden sopimuskauden tukileikkauksista ei ole vielä varmuutta ja merkittävin syy tähän on Iso-Britannian eroaminen Euroopan Unionista. Ainakaan alustavasti tukileikkauksia ei tulisi kohdistamaan perinnemaisemien hoitoon, vaan perinnebiotooppien merkitys luonnon monimuotoisuuden ylläpitäjänä on korostumassa. Yhtenä syynä tähän on ilmastonmuutos, joka maailmanlaajuisesti johtaa kasvien ja eliöiden sukupuuttoihin. Etenkin maa- ja valtakunnallisesti arvokkaat perinnebiotoopit ovat luonnon monimuotoisuudelle erittäin tärkeitä, sillä monet harvinaiset kasvit ja eliöt ovat sopeuttaneet elinympäristökseen ainoastaan hoidettavia perinnebiotooppeja.

Eräänä ongelmana pidetään myös kotieläintilojen vähenemistä. Erityisesti perinnemaisemien laidunnukseen soveltuvien eläinrotujen väheneminen askarruttaa. Tulevina vuosikymmeninä voi olla mahdollista, että perinnebiotoopeista on ylitarjontaa eläinten vähenemisen seurauksena. Periaatteessa tämä voi johtaa jopa ympäristösopimukseen liittyvien tukien nousuun, sillä korotetuilla tuilla voi olla mahdollista motivoida eläintenpitoon nykyistä tehokkaammin.

8 JOHTOPÄÄTÖKSET

Opinnäytetyöni johtopäätökset perustuvat pääsääntöisesti laatimaani kyselytutkimukseen. Eräs suurimmista tekemistäni huomioista kohdistuu siihen, kuinka vähän perinnemaisemien hoitamisesta saatavilla erityis-

tuilla on vaikutusta tilojen talouteen. Perinnemaisemien hoitamisen pääasiallisena tarkoituksena on monella tilalla helpottaa laidunnuspainetta. 80 prosenttia kyselyyn vastanneista kertoo ryhtyneensä perinnemaisemien hoitoon nimenomaan siksi, että alueet ovat soveltuneet laidunnukseen hyvin. Kun on ollut mahdollisuus hakea tukea myös alkuraivaamiseen ja aitaamiseen, on perinnemaisemien hoitoon ryhtymistä pidetty erittäin kannattavana juuri laidunnuksen vuoksi.

Erytystukiin lukeutuvien perinnemaisemien ja luonnonlaitumien hoitamisesta saatavan tuen lisäksi monilla viljelijöillä on alkuperäisrotuja, jotka oikeuttavat alkuperäisrotutukeen. Perinnebiotooppien hoitamiseen monet alkuperäisrodut soveltuvat hyvin, jolloin sekä alkuperäisrotutuki että ympäristösopimusten mukaiset tuet oikeuttavat hehtaarilla laiduntavien eläinten määrästä riippuen noin 1500-2000 euron tukiin hehtaarikohtaisesti laskettuna. Oleellista on tietenkin huomioida, että eläimiin kohdistuu paljon kuluja, kuten rakennukset, rehut ja peltoviljely. Suomessa maanviljelyn kannattavuus on jo pitkään ollut heikkoa, eikä alkuperäisroduilla ja ympäristösopimuksilla päästä juurikaan sen parempiin tuloksiin kuin muilla maatalouden sektoreilla. Kyselyyn vastanneista kolme neljästä piti perinnemaisemien hoitamisesta saatavia tukia erittäin tärkeänä, joskin vain hieman yli puolet vastanneista pitivät alueista saatavia tukia syynä ryhtyä perinnemaisemien hoitoon.

Tilakohtaiseen kannattavuuteen perinnemaisemien hoidon osalta vaikuttaa useita erilaisia tekijöitä. Parhaisiin tuloksiin päästään tiloilla, joilla on perinnebiotooppeja yli 30 hehtaaria ja laidunnuksessa hyödynnetään alkuperäisrotuja. Perinnebiotooppien sijainti tilaan nähden ja alueiden laajuus vaikuttavat huomattavasti kannattavuuteen. Kaukana tilasta sijaitsevat pienet, hajallaan olevat perinnebiotooppialueet ovat monessakin mielessä hankalia, sillä aitaamiseen kuluu paljon aikaa, eläinten siirtäminen alueille on mahdollisesti työlästä ja veden järjestäminen saattaa tulla kalliiksi. Lisäksi eläimien olosuhteita tulisi seurata viikoittain, mikä tarkoittaa korkeita matkakuluja. Viljelijän, tai hänen edustajansa tulee olla jatkuvasti tavoitettavissa, jotta alueilla ilmeneviin ongelmiin voidaan puuttua nopeasti.

Perinnebiotooppien hoitamisesta saatavien tukien vaikutus tilojen talouteen on pääsääntöisesti pieni, sillä alueisiin kohdistuvat kustannukset ovat saatavaan tukeen nähden isohkot. Eräs kyselyyn vastanneista sanoi, että hehtaarikohtaiset kulut ovat noin 85 prosenttia saatavan tuen määrästä, jolloin tuloksen osuus jäänee 15 prosenttiin. Etenkin pieniä perinnebiotooppialueita hallinnoivilla tiloilla hoitamisesta saatava tulos on käytännössä niin pieni, ettei sillä ole juurikaan vaikutusta tilan talouteen.

Perinnebiotoopeista saatavien tukien määrä riittää siis kattamaan alueiden hoitamiseen liittyvät kustannukset, joka on erityisesti laidunalueiden puutteesta kärsivillä tiloilla tärkeä prioriteetti. Monilla tiloilla perinnemaisemien hoito on myös imagokysymys, jota käytetään mm. yhtenä markkinointikeinona. Luonnon monimuotoisuuden kiihtyvä heikkeneminen tulee tulevaisuudessa olemaan merkittävä tekijä perinnebiotooppialueiden puolesta, joka nostaa niiden eteen tehtävän työn arvostusta huomattavasti.

LÄHTEET

ELY-keskus. (2019). Maatalousluonnon monimuotoisuuden ja maisemanhoitosopimus. Lomake 253, 1-3. Haettu 15.4.2019 osoitteesta <https://www.ruokavirasto.fi/globalassets/tietoa-meista/asiointi/oppaat-ja-lomakkeet/viljelijat/tuet-ja-rahoitus/lomakkeet/253.pdf>

Finlex.fi. (2015). Valtioneuvoston asetus maatalouden tukien tukialueista ja niiden saaristoksi luettavista osista. Haettu 15.4.2019 osoitteesta <https://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2015/20150005>

Kempainen, R. & Lehtomaa, L. (2009) Perinnebiotooppien hoidon tila ja tavoitteet, 10-23. Haettu 15.4.2019 osoitteesta <http://www.doria.fi/bitstream/handle/10024/134006/LOSra%202009%20Perinnebiotooppien%20hoidon%20tila%20ja%20tavoitteet.pdf?sequence=2&isAllowed=y>

Kempainen, R. & Lehtomaa, L. (2007) Satakunnan perinnebiotooppien hoito-ohjelma, 7-13. Haettu 15.4.2019 osoitteesta http://www.doria.fi/bitstream/handle/10024/134102/LOSra_3_2007_red.pdf?sequence=2&isAllowed=y

Kempainen, R. & Lehtomaa, L. (2008) Varsinais-Suomen perinnebiotooppien hoito-ohjelma, 9-15. Haettu 15.4.2019 osoitteesta http://www.doria.fi/bitstream/handle/10024/134118/LOSra_15_2008%20red.pdf?sequence=2&isAllowed=y

Lehtomaa, L. (2018) Suomen ensimmäinen luontotyyppien uhanalaisuuden arviointi. Haettu 28.3.2019 osoitteesta [file:///C:/Users/seminologi/Downloads/Lutu%20Perinnebiotoopit%20tiedote%2018122018%20FI%20\(1\).pdf](file:///C:/Users/seminologi/Downloads/Lutu%20Perinnebiotoopit%20tiedote%2018122018%20FI%20(1).pdf)

Lehtonen, S (2013) Luonnonlaidun voi olla monimuotoisuuden aarreaitta. Haettu 28.3.2019 osoitteesta <https://www.maaseuduntulevaisuus.fi/ymparisto/luonnonlaidun-voilla-monimuotoisuuden-aarreaitta-1.36097>

Luonnontila (2013) Perinnebiotooppien määrä. Haettu 28.3.2019 osoitteesta <https://www.luonnontila.fi/fi/elinymparistot/maatalousymparistot/ma7-perinnebiotooppien-maara>

Metsäkeskus (2016) Edistetään luontoarvoja pellon reunavyöhykkeellä. Haettu 28.3.2019 osoitteesta

<https://www.metsakeskus.fi/edistetaan-luontoarvoja-pellon-reu-navyohykkeella>

Ruokavirasto. (n.d.). Alkuperäiskasvien ylläpitosopimus turvaa vanhojen lajikkeiden säilymisen. Haettu 1.4.2019 osoitteesta

https://www.ruokavirasto.fi/globalassets/tietoa-meista/asiointi/oppaat-ja-lomakkeet/viljelijat/tuet-ja-rahoitus/oppaat-ja-esitteet/alkuperaiskasvit_esite.pdf

Ruokavirasto. (2019). Hoitosuunnitelma. Haettu 28.3.2019 osoitteesta

<https://www.ruokavirasto.fi/viljelijat/tuet-ja-rahoitus/ymparistosopimukset/hoitosuunnitelma/>

Ruokavirasto (n.d.) Kosteikko nappaa ravinteet talteen. Haettu 28.3.2019 osoitteesta

https://www.ruokavirasto.fi/globalassets/tietoa-meista/asiointi/oppaat-ja-lomakkeet/viljelijat/tuet-ja-rahoitus/oppaat-ja-esitteet/kosteikko_esite.pdf

Ruokavirasto. (2019). Päätukihaun tuet 2019-Ympäristökorvaus: Ympäristösopimukset, 1-10. Haettu 28.3.2019 osoitteesta

<https://ruokavirasto.mobiezine.fi/zine/519/article-39388>

Ruokavirasto. (n.d.). Solmi rauha siivekkäiden kanssa. Esite. Haettu 1.4.2019 osoitteesta

https://www.ruokavirasto.fi/globalassets/tietoa-meista/asiointi/oppaat-ja-lomakkeet/viljelijat/tuet-ja-rahoitus/oppaat-ja-esitteet/kurki-hanhijoutsenpellot_esite.pdf

Ruokavirasto. (2019) .Ympäristösopimukset. Haettu 28.3.2019 osoitteesta

<https://www.ruokavirasto.fi/viljelijat/tuet-ja-rahoitus/ymparistosopimukset/>

Saksa-Lapikisto, M. Schultz, T. Poutiainen, S & Kangasniemi, P. (2008) Pirkanmaan perinnebiotooppien hoito-ohjelma, 7-10. Haettu 15.4 osoitteesta

<https://helda.helsinki.fi/bitstream/handle/10138/42519/PIRra42008.pdf?sequence=1>

Suikkari, E. & Hellas, K. (2007) Uudenmaan perinnebiotooppien hoito-ohjelma. Haettu 15.4.2019 osoitteesta

https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10138/43202/UUDra_1_2007.pdf?sequence=1&isAllowed=y

Vainio, M., Kekäläinen, H., Alanen, A. & Pykälä, J. (2001) Suomen perinnebiotoopit, 36, 42, 102. Haettu 15.4.2019 osoitteesta

https://helda.helsinki.fi/bitstream/handle/10138/40675/SY_527.pdf?sequence=1&isAllowed=y

Ympäristöministeriö (2018) Natura 2000-verkosto turvaa monimuotoisuutta. Haettu 28.3.2019 osoitteesta

https://www.ym.fi/fi-FI/Luonto/Luonnon_monimuotoisuus/Luonnonsuojelualueet/Naturaalueet

KYSELYTUTKIMUS

Perinnebiotooppitoiminnan taloudellinen vaikutus tilan toimintaan AB-alueella**Sivu 1**

Kyselyn tarkoituksena on kartoittaa maatalousmaisemien monimuotoisuuden ja maiseman hoidon (luonnonlaitumet ja biotoopit) taloudellisia vaikutuksia tilan toimintaan liittyen. Kysely on kohdistettu AB-alueella, sekä saaristoalueella erityisesti biotooppeja hallinnoiville tiloille. Kysely on osana opinnäytetyöhön liittyvää tutkimusta. Opinnäytetyön tekee HAMK-Mustialassa agrologiksi opiskeleva Konsta Heikkilä. Kyselyt koostuvat yleiskysymyksistä, eikä tilakohtaisia tietoja hyödynnetä, sillä kyselyyn vastataan anonymisti. Tavoitteena on hyödyntää saatuja vastauksia tarkempaan analysointiin. Työn tilaajana toimii Varsinais-Suomen perinnemaisemayhdistys ry. Valmis työ julkaistaan kesään 2019 mennessä osoitteessa www.theseus.fi. Opinnäytetyön nimi on Maaseutumaisemien hoidon taloudellinen vaikutus tilan toimintaan AB-alueella. Tarkempia tietoja opinnäytetyöstä voi kysellä Konsta Heikkilältä numerosta 0400308223, tai kysellä sähköpostitse konsta.heikkila@live.fi.

Sivu 2**Yleistiedot ***Syntymävuosi Sukuoli Paikkakunta **Sivu 3****Onko tila tavanomaisessa vai luonnonmukaisessa tuotannossa? *** Tavanomainen Luonnonmukainen

Sivu 4**Tuotantosuunta ***

Voitte valita useamman, mikäli eläimet laiduntavat biotoopeilla

- Nauta
- Lammas
- Vuohi
- Hevonen
- Kasvinviljely

Sivu 5**Kuinka paljon tilallanne on hallussa laidunnettavia perinnebiotooppeja? ***

- 0-5 ha
- 6-10 ha
- 11-15 ha
- 16-20 ha
- 21-30 ha
- Yli 30 ha

Sivu 6**Maisemanhoitoalueiden osuus tilalla hehtaareina ***

Alueet, joista nostetaan tukea, laita nolla, jos sopimuksellisia maisemanhoitoalueita ei ole

Maisemanhoitoalueita hehtaaria

Sivu 7**Perinnebiotooppien pinta-ala hehtaareina ***

Alat, joista nostetaan tukea, jos sopimuksellisia perinnebiotooppeja ei ole, laita nolla

Perinnebiotooppeja hehtaaria

Sivu 8**Metsien ja peltojen kokonais määrä tilalla (mukaan lukien vuokraamat) ***

hehtaaria

Sivu 9**Perinnebiotooppialueilla laiduntavien eläinten lukumäärä ***

Keskiarvoinen lukumäärä

eläintä

Sivu 10**Kuinka merkittävänä pidät seuraavia tekijöitä osana biotooppitoimintaa? ***

	En lainkaan	Jossakin määrin	Erittäin
Tuet	☐	☐	☐
Ympäristö	☐	☐	☐
Sopiva sijainti	☐	☐	☐

Sivu 11

Kiinnostaisiko ympäristösopimusalojen lisääminen, mikäli se olisi mahdollista? *

- kyllä
 ei

Sivu 12

Mikä tai mitkä tekijät on esteenä ympäristösopimukseen soveltuvien alojen lisäämiselle?

Sivu 13

Mikä on saanut ryhtymään perinnebiotooppialueiden hoitoon liittyvään toimintaan? *

- Ympäristötekijät
 Alueiden sopiva sijainti laidunnukseen
 Alueista saatavat tuet
 Muu, mikä?

Sivu 14

Onko kaikki tilan lähialueella tai tilan omilla mailla sijaitsevat ympäristösopimuskelpoiset alat haettu tukien piiriin? *

- kyllä
 ei

Sivu 15

Mitä haasteita koet maatalousluonnon monimuotoisuuden ja maiseman hoitoon liittyvän tulevaisuudessa? *

Mainitse erityisesti talouteen kohdistuvista vaikutuksista

Sivu 16

Kuinka paljon perinnebiotoopeista saatavien tukien määrä on tilallanne vuosittain?

Ei ole pakollinen, mutta on merkittävänä osana opinnäytetyön analysointivaiheessa

 euroa**Sivu 17**

Kiitos kyselyyn vastaamisesta!

Kysely on suoritettu loppuun. Kiitos osallistumisestasi.

Voit nyt sulkea ikkunan.